

بررسی ویژگی‌های سکونت‌گاه‌های غیررسمی شیراز در افزایش جرایم شش‌گانه

دکتر علی گلی^۱ و دکتر بهنام مغانی رحیمی^۲

تاریخ دریافت: ۸۹/۲/۷

تاریخ پذیرش: ۸۹/۸/۲۵

چکیده:

زمینه و هدف: کشور ایران در دهه‌های اخیر با رشد سریع و چشمگیر جمعیت مواجه بوده، به گونه‌ای که در کمتر از دو دهه جمعیت ایران به بیش از دو برابر افزایش پیدا کرده است. رشد جمعیت در ایران مسائلی همچون: افزایش فقر، گسترش بی‌رویه شهرها، مشکل مسکن، مهاجرت‌های بی‌رویه روستاییان به شهرهای بزرگ و از همه مهم‌تر، ایجاد شکل جدیدی از زندگی به نام حاشیه‌نشینی را موجب شده است. محرومیت و عدم برخورداری سکونتگاه‌های غیررسمی از تسهیلات زندگی شهری در قیاس با دیگر نواحی شهری آن‌ها را کانون مسائل بگرنج شهری و انسانی نموده است که یکی از آن‌ها افزایش بزه‌کاری و جرم می‌باشد. از آنجا که سکونت‌گاه‌های غیررسمی شیراز از حیث جرم و جنایت در یک وضعیت بحرانی قرار دارند، بنابراین در مقاله حاضر به تأثیر ویژگی‌های محیطی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی این نقاط بر جرایم شش‌گانه پرداخته شده است.

روش: در این تحقیق، با استفاده از روش‌های میدانی و اسنادی، اطلاعات لازم جمع‌آوری و جهت بررسی و مقایسه مناطق مختلف غیررسمی، اقدام به تهیه نقشه گردید.

یافته‌ها: تحقیق بیانگر افزایش چشمگیر جرم در نقاط غیررسمی شیراز در مقایسه با سایر مناطق شهر می‌باشد. همچنین در سکونت‌گاه‌های غیررسمی که مهاجران بیشتری سکونت دارند، میزان جرم بیشتر است.

نتیجه‌گیری: اتخاذ تدابیر خاص برای ساماندهی و بهبود سکونت‌گاه‌های غیررسمی و جلوگیری از گسترش آن؛ از آنجا که اسکان غیررسمی در پاره‌ای از عوامل، فراتر از مکان آن شکل گسترش‌یافته و متقابلاً بر محیطی فراتر از آن تأثیر می‌گذارد، چاره‌جویی این مسئله به سیاست‌گذاری و اقداماتی نه فقط در سطح محلی آن، بلکه در سطح ملی نیاز دارد.

کلیدواژه:

جغرافیای جرم Crime geography، سکونت‌گاه‌های غیررسمی Informal Settlement، تجزیه و تحلیل فضایی جرم Spatial crime analysis، عدالت فضایی Spatial Justice، شهر شیراز Shiraz city.

□ استناد: گلی، علی؛ مغانی رحیمی، بهنام (۱۳۸۹، پاییز). بررسی ویژگی‌های سکونت‌گاه‌های غیررسمی شیراز در افزایش جرایم شش‌گانه. *فصلنامه مطالعات مدیریت/انتظامی*، ۵ (۳)، ۴۴۴-۴۶۶.

۱. استادیار دانشگاه شیراز، ۰۷۱۱۶۱۳۴۴۰۷@goli@shirazu.ac.ir، goli_ali@yahoo.com

۲. دکترای جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری (نویسنده مسئول) behnam_m1955@yahoo.com

مقدمه

اسکان غیررسمی، نوعی سکونت در فضای شهری است که در تمامی ابعاد سیاسی، اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی، کالبدی و حقوقی با سایر انواع سکونت موجود در شهر تفاوت‌های اساسی را نشان می‌دهد. رشد شتابان جمعیت و تحولات ساختاری در نظام اقتصاد روستایی ایران بعد از سال‌های ۱۳۴۵، سبب شد تا شهرها به‌ویژه شهرهای بزرگ به‌عنوان مقصد مهاجرت‌های مناطق روستایی، جاذب مهاجرت‌های وسیع و گسترده‌ای گردند. در این میان، بیشتر مهاجران که توانایی مالی و اقتصادی استقرار و سکونت در محدوده رسمی شهر و پرداخت هزینه مسکن و اقامت در محدوده قانونی شهرها را نداشتند، برای تأمین سرپناه خود به‌ویژه در شهرهای بزرگ به نقاط غیررسمی شهرها روی آوردند (پورآقایی، ۱۳۸۳، ص ۴۶). وسعت ۷۰۰ هکتاری مناطق حاشیه‌نشین شیراز با مسکن غیرمعمول، خیابان‌ها و کوچه‌های تنگ و باریک، مشکلات زیست‌محیطی و بهداشتی، ازدحام و تراکم جمعیت، فقر فرهنگی، آسیب‌پذیری بالا در برابر حوادث طبیعی، سطح پایین برخورداری از امکانات و تسهیلات زندگی، عدم برخورداری لازم از امکانات، تأسیسات و خدمات شهری، اشتغال غالب در مشاغل غیررسمی، تصرف و عدم مالکیت قانونی بر زمین، عدم امنیت و ثبات شغلی، انتخاب مسکن، مشکل برقراری ارتباط با دیگران، تفاوت‌های فرهنگی، اجتماعی جامعه مبدأ و مقصد، شرایط افزایش کج‌روی‌ها و بزه‌کاری‌های اجتماعی را در این شهر فراهم ساخته است که این امر علاوه بر هزینه‌های مادی فراوان، موجب ترس، بدبینی و ناامنی شهروندان نیز شده است.

شهرنشینی انحراف‌آمیز، بخش اصلی وهسته‌ای شهرها را از میان برده و زاغه‌ها، زورآبادها، حلبی‌آبادها و احداث مسکن غیربهداشتی و غیرقانونی را در محلات فقیرنشین موجب شده است (ستوده، ۱۳۸۷، ص ۱۳۶۲). محرومیت و عدم برخورداری سکونت‌گاه‌های غیررسمی از تسهیلات زندگی شهری در قیاس با دیگر نواحی شهری، بالا بودن نرخ بی‌کاری، مشکلات سازگاری با محیط اجتماعی، عدم آشنایی با مشاغل شهری، تراکم بیش از حد جمعیت، وضعیت نامناسب محیط مسکونی، حاکم بودن فرهنگ فقر، گسترده بودن بعد خانوار، دوگانگی فرهنگی و غیره زمینه‌های مناسبی را جهت افزایش بزه‌کاری‌های اجتماعی در مناطق حاشیه‌نشین فراهم ساخته است. در شهر شیراز نیز نقاطی مانند: شیخ علی چوپان، ده‌پاله،

شریف‌آباد، سهل‌آباد، عادل‌آباد، مهدی‌آباد (کتسبس)، کشن، شهرک‌های زیر کمربندی، که عمدتاً در دهه‌های اخیر و به دور از نظارت مدیران شهری و با مصالح نامرغوب ایجاد شده‌اند، محلی مناسب جهت بروز انواع بزه‌کاری‌ها محسوب می‌گردند. افزایش جرم در سکونت‌گاه‌های غیررسمی شیراز و اشاعه و گسترش آن به دیگر مناطق شهر، نه تنها موجب ایجاد ناامنی، ترس از جرم، هرج‌ومرج و آشفتگی زندگی شهروندان شده، بلکه باعث گردیده که بخش عمومی جامعه بودجه و هزینه کلان، نیرو و زمان بسیاری را صرف کشف جرایم، دستگیری مجرمان، رسیدگی‌های قضایی و نگهداری و مجازات آن‌ها نمایند، که این مسئله هزینه‌های مادی و معنوی گسترده‌ای بر دوش جامعه می‌گذارد. از آنجا که ۷۰۰ هکتار از ۱۴۶۲۰ هکتار مساحت شهر شیراز به‌عنوان مناطق حاشیه‌نشین محسوب می‌شود (معاونت امور عمرانی وزارت کشور، ۱۳۸۰، ص ۱۴). این مورد دارای پیامدهای اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و حتی سیاسی است، از این رو ضرورت توجه به این امر بیش از پیش روشن می‌شود.

مبانی نظری پژوهش: از دیر باز فلاسفه و اندیشمندان مباحث مفصلی را به جغرافیای جرم اختصاص داده‌اند و تا به امروز این روند ادامه داشته است، ولی توجه و علاقه به تحلیل فضایی - مکانی جرایم و به‌طور کلی بررسی رابطه مکان و جرم طی چند سال اخیر به‌ویژه در دهه پایانی قرن گذشته میلادی در محافل علمی جهان بسیار بیشتر شده است (آنسلین و همکاران، ۲۰۰۰، ص ۲۱۴).
نظریه آسیب‌پذیر معتقد است نواحی غیررسمی شهر دارای آمار جرایم بیشتری در مقایسه با دیگر بخش‌ها هستند. مهم‌ترین مشخصات این نواحی عبارت است از:

الف: شمار زیادی از محل سکونت مجرمان درون نواحی آسیب‌پذیر و یا نزدیک به آن قرار دارد؛

ب: در حواشی این محدوده‌ها جرایم بیشتری در مقایسه با مرکز و درون آن اتفاق می‌افتد؛

ج: نواحی آسیب‌پذیر با آمار بالای جرایم، دارای کاربری درهم و ناهمگون می‌باشند؛

د: کنترل اجتماعی محلی و یا حس مشارکت جمعی در نواحی آسیب‌پذیر بسیار ناچیز است (براون، ۲۰۰۰، ص ۲).

دیدگاه منزلت‌های اجتماعی و اقتصادی معتقد است میزان جرم با برخی شاخص‌های اجتماعی-اقتصادی از جمله: حاشیه‌نشینی و غیراستاندارد بودن محل زندگی، اجاره‌نشینی، بی‌سوادی یا کم‌سوادی، تراکم بالای جمعیت، وجود اقلیت‌های قومی و بالا بودن نرخ متولدان خارجی ارتباط دارد (شکویی، ۱۳۶۹، ص ۱۰۲). بر اساس تحقیقات انجام‌شده در شهر هلسینکی مشخص شده است که میان حاشیه‌نشینی، کیفیت مسکن و رفتارهای انسانی مانند: خودکشی، نارسایی‌های روانی، الکلیسم، انحراف و کج‌روی‌ها رابطه مستقیمی وجود دارد (شکویی، ۱۳۷۷، ص ۸۳).

احمدی و ایمان (۱۳۸۴) در تحقیقی به حاشیه‌نشینی و گرایش به رفتارهای بزه‌کارانه در میان جوانان حاشیه‌نشین ده‌پاله شیراز پرداخته‌اند. هدف این تحقیق بررسی شاخص‌های فرهنگ فقر برگرایش جوانان به رفتار بزه‌کارانه می‌باشد. یافته‌ها نشان می‌دهد رابطه معناداری بین حاشیه‌نشینی مؤلفه‌های فرهنگ فقر نظیر: عدم تمایل به پس‌انداز، احساس سرشکستگی، میل به انزوا و غیره وجود دارد.

ابراهیم‌زاده، بریمانی و نصیری (۱۳۸۳) به بررسی پژوهشی تحت عنوان حاشیه‌نشینی، ناهنجاری‌های شهری و راهکارهای تعدیل آن در شهر زاهدان پرداخته‌اند. نتایج پژوهش نشان می‌دهد که در شهر زاهدان در حال حاضر ۷۵٪ جمعیت شهری، حاشیه‌نشین هستند در عین حال بخش زیادی از جمعیت آن در فقر و بی‌کاری مطلق به سر می‌برند که این امر به افزایش سکونت‌گاه‌های غیررسمی و ناهنجاری‌های فضایی-کالبدی در سطح شهر منجر گردیده است.

از دهه ۱۹۹۰ توجه روزافزونی به تحقیقات مربوط به جرم و مکان در محافل علمی جهان صورت گرفته است. به نظر می‌رسد مواردی مانند: افزایش بزه‌کاری، استفاده از ابزارهای جدید در تحلیل فضایی جرم مانند GIS و تئوری‌های مکانی جرم در این زمینه دخیل بوده باشد (کلانتری، ۱۳۸۰، ص ۴۹). از مهم‌ترین نگرش‌های جدید می‌توان به

دیدگاه پنجره شکسته، سفر مجرمانه، کانون‌های جرم‌خیز، الگوی جرم، فضای مقاوم در برابر جرم، پیشگیری جرم از طریق طراحی محیط، فعالیت روزمره و انتخاب منطقی نام برد که عموماً از دهه ۱۹۷۰ به بعد مطرح شده‌اند.

اهداف: تحقیق حاضر اهداف زیر را مد نظر قرار داده است:

الف) بررسی شاخص‌های شش‌گانه جرم در سکونت‌گاه‌های غیررسمی؛

ب) ارزیابی شرایط و کیفیت مکان‌های جرم‌خیز در اقدامات بزه‌کارانه.

فرضیات:

۱. در نقاطی از شهر شیراز که مهاجران بیشتری سکونت دارند میزان جرایم بیشتر است؛

۲. میزان جرایم در اسکان غیررسمی شیراز در مقایسه با بقیه مناطق آن بیشتر است.

روش

نوع تحقیق کاربردی و روش تحقیق اسنادی، پیمایشی، تحلیلی و علی است که با استفاده از پرسشنامه و تکمیل آن در زندان‌های پنج‌گانه شیراز، پرونده‌های جنایی شهر شیراز طی یک دوره پنج ساله (۱۳۸۲-۱۳۸۶) به صورت اسنادی بررسی شده است. در این تحقیق علاوه بر تحلیل فضایی (نحوه پراکندگی جرم و تفاوت‌های موجود بین آن در بین مناطق غیررسمی شیراز) از تحلیل اکولوژیک (رابطه جرم و مجرم با محیط‌های خودرو) استفاده شده است. همچنین از دو شیوه متداول در بررسی‌های فضایی جرم یعنی تحلیل همبستگی و فرصت‌های جرم بهره‌گیری شده است.

یافته‌ها

از قدیم‌الایام فلاسفه و دانشمندان تأثیر محیط جغرافیایی مخصوصاً تأثیرهای فیزیکی مانند: گرما، سرما، فشار هوا و غیره را در رفتار و کردار انسان تأیید کرده‌اند. علاوه بر محیط جغرافیایی، محیط اجتماعی نیز که شامل محیط عمومی و شخصی است در رفتار و بروز جرایم و یا از بین رفتن آن موثر است (دانش، ۱۳۶۶، ص ۴۹). گسترش بی‌رویه شهرها و تراکم جمعیت هر دو از عوامل جرم‌زا هستند افرادی که در محله‌ها و سکونت‌گاه‌های خودروی پرجمعیت زندگی می‌کنند با شرایط اجتماعی و اقتصادی سختی

روبه رو بوده و مشکلات عدیده‌ای را به دوش می‌کشند از دحام و تراکم فوق‌العاده جمعیت در زاغه‌ها باعث می‌شود تا افراد نتوانند در زندگی شخصی خود آن چنان که باید، آزادی عمل داشته باشند (ستوده، ۱۳۷۲، ص ۲۶۲).

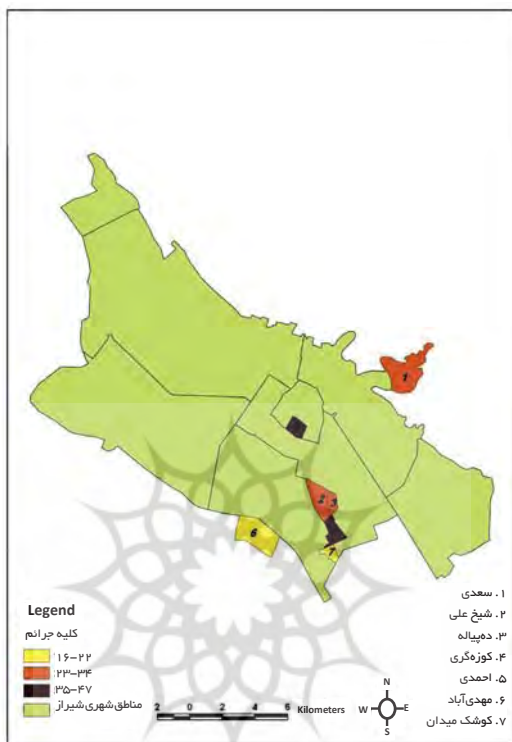
واحدهای مسکونی مناطق خودرو، در مقایسه با سایر مناطق شهری فرسوده‌اند و زیربنای اندک، مصالح ساختمانی نامناسب و تجهیزات ناقص دارند. ساکنان این مناطق اغلب امکانات رفاهی خانواده‌های شهرنشین را ندارند. احساس شدید درماندگی، خودکم‌بینی، میل به گوشه‌گیری، اعتقاد به قضا و قدر، مردسالاری شدید و احساس ناتوانی از یک سو فرهنگ فقر را شکل می‌دهد و از سوی دیگر زمینه‌ساز انواع انحرافات و بزه‌کاری‌های اجتماعی است. مناطقی از شهر شیراز به‌ویژه جنوب آن متأثر از هجمه گسترده مهاجران در دهه‌های اخیر با وضعیتی تأسفبار مواجه بوده، به‌گونه‌ای که چالش‌های بسیار اساسی در زمینه امنیتی، اجتماعی، فرهنگی، روانی و غیره ایجاد کرده است. به‌دلیل اهمیت موضوع در ذیل به بررسی جرایم شش‌گانه در مناطق حاشیه‌نشین شیراز پرداخته شده است.

جدول ۱. تعداد جرایم در سکونت‌گاه‌های غیررسمی شیراز*

جرایم							سکونت‌گاه‌ها
سرقت	مواد مخدر	عفت عمومی	علیه اشخاص	علیه آسایش عمومی	علیه مالکیت	منطقه شهرداری	
۵	۷	۴	۹	۵	۸	۳	سعدی
۸	۶	۲	۷	۰	۶	۲	شیخ علی چوپان
۹	۱۱	۰	۹	۳	۰	۲	ده پیاله
۸	۶	۲	۷	۱	۳	۲	کوزه‌گری
۱۱	۹	۰	۱۰	۲	۱	۵	احمدی
۷	۱۰	۳	۹	۳	۴	۵	مهدی‌آباد
۶	۴	۱	۶	۰	۲	۵	کوشک میدان
۵۴	۵۳	۱۲	۵۷	۱۴	۲۴		جمع اسکان غیررسمی
۱۳۰	۸۹	۴۷	۱۶۴	۵۶	۱۵۱	-	کل شهر

* منبع: دادسرای جنایی شیراز

نقشه ۱. توزیع کل جرایم در مناطق غیررسمی شیراز (۱۳۸۲-۱۳۸۶).

۱- جرایم علیه مالکیت و اموال در سکونت‌گاه‌های غیررسمی شهر شیراز: جرایم مالی عمدتاً به شکل سازمان‌یافته و به‌وسیله افراد بانفوذ و برگزیدگان قدرت و یا یقه‌سفیدان در جریان مشاغلشان انجام می‌شود (احمدی، ۱۳۸۷، ص ۱۶۹). به‌طور کلی این جرایم با انگیزه مادی و با ماهیت فعالیت‌های مالی و پولی، استفاده از منابع بدون مجوز، رشوه‌ستانی، کمیسیون‌گیری، اعطای تسهیلات غیرقانونی به نفع خود یا دیگران صورت می‌گیرد (ریس دانا، ۱۳۸۳، ص ۴۰۴).

یکی از شاخص‌های شش‌گانه جرم، جرایم علیه مالکیت و اموال مانند چک بلا محل، اختلاس، کلاهبرداری، خیانت در امانت، فروش مال غیر و تصرف عدوانی می‌باشد. تعداد کل این جرم در بین تمامی مناطق شیراز در مطالعه حاضر ۱۵۱ مورد است که از این تعداد ۲۴ فقره آن (یعنی حدود ۱۵/۹٪) در سکونت‌گاه‌های غیررسمی مورد بررسی اتفاق افتاده است.

از آنجا که جرایم مالی عمدتاً به‌وسیله افراد بانفوذ و به اصطلاح یقه‌سفید صورت می‌گیرد، میزان آن در سکونت‌گاه‌های غیررسمی در مقایسه با جرایمی مانند سرقت و مواد مخدر کمتر است که در نمونه مورد بررسی نیز این مسئله به خوبی روشن می‌شود.

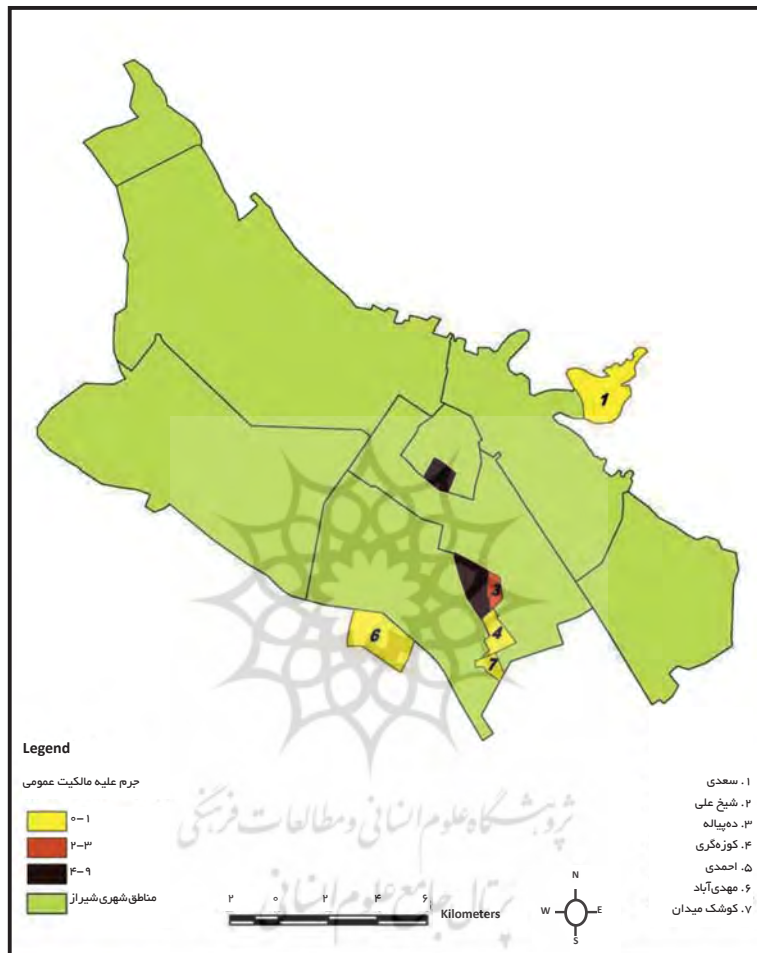
جدول ۲. تعداد جرایم مالکیت و شاخص‌های مختلف در مناطق خودرو*

رتبه	درصد شاغل	رتبه	درصد مهاجر	رتبه	درصد سواد	تعداد جرم مالکیت	جمعیت	مناطق غیررسمی
۱	۲۸/۷۴	۵	۲۲/۹۲	۲	۷۶/۵۳	۸	۴۱۷۸۶	سعدی
۴	۲۷/۴۰	۶	۱۱/۰۸	۳	۷۶/۵۲	۶	۲۳۷۱۰	شیخ علی
۶	۲۵/۶۷	۱	۲۲/۰۴	۶	۷۰/۳۰	۰	۱۰۶۷۰	ده پیاله
۵	۲۶/۴۱	۴	۱۸/۲۴	۴	۷۶/۲۵	۳	۷۲۸۳	کوزه‌گری
۷	۲۳/۵۳	۳	۱۹/۲۵	۷	۶۹/۹۰	۱	۱۴۰۲۱	احمدی
۲	۲۸/۶۶	۲	۱۱/۴۷	۱	۷۶/۸۳	۴	۱۹۸۸۶	مهدی‌آباد
۳	۲۸/۶۰	۷	۸/۴۳	۵	۷۱/۶۳	۲	۴۳۲۶	کوشک میدان
						۲۴	۱۲۱۶۸۲	جمع اسکان غیررسمی

* منبع: مرکز آمار ایران، ۱۳۸۵

برای بررسی رابطه جرایم علیه مالکیت با شاخص‌هایی چون درصد سواد، درصد مهاجر و درصد شاغلان مناطق غیررسمی، از ضریب همبستگی اسپیرمن استفاده شده است. ضریب همبستگی اسپیرمن به‌دست آمده بین دو متغیر جرایم علیه مالکیت با درصد سواد (۸۵٪)، با درصد مهاجر (۱۰٪) و با درصد شاغلان مناطق (۷۸٪) است. رابطه بین جرایم مالکیت با درصد سواد و شاغلان مناطق معنادار بوده ولی با میزان مهاجر معنادار نمی‌باشد. بنابراین هر چقدر درصد سواد و میزان شاغلان مناطق افزایش یابد، میزان جرایم مالکیت افزایش می‌یابد. پس این نظریه که، جرایم مربوط به مالکیت و اموال عمدتاً توسط افراد بانفوذ، یقه‌سفید و تحصیل‌کرده صورت می‌گیرد، در این تحقیق نیز قابل تأیید است. به‌عبارت دیگر این مطالعه، ارتکاب جرایم مالی را بیشتر مربوط به صاحبان قدرت دانسته است.

نقشه ۲. توزیع جرایم علیه مالکیت در مناطق غیررسمی شیراز (۱۳۸۲-۱۳۸۶)

۲- جرایم مربوط به مصالح و آسایش عمومی: یکی دیگر از جرایم مورد بررسی، جرایم مربوط به مصالح و آسایش عمومی است که شامل جعل و استفاده از سند مجعول، رشوه، اخاذی و غیره است. تعداد کل این جرم در بین تمامی مناطق شیراز ۵۶ فقره می‌باشد که ۱۴ مورد آن یعنی حدود ۲۵٪ آن در سکونت‌گاه‌های خودرو مورد بررسی اتفاق افتاده است.

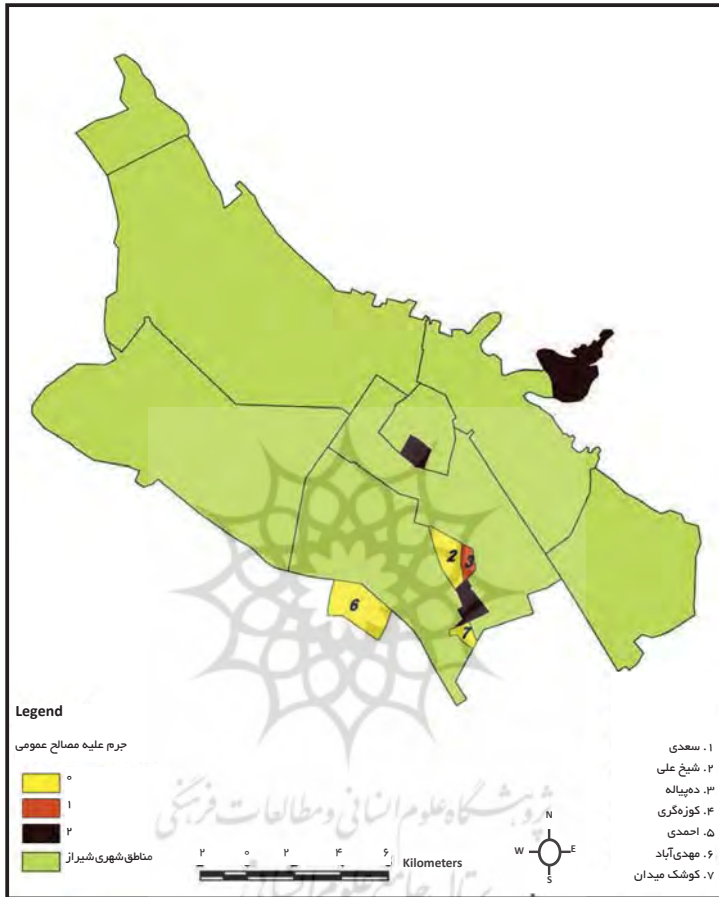
جدول ۳. تعداد جرایم مصالح و شاخص‌های مختلف در مناطق خودرو*

رتبه	درصد شاغل	رتبه	درصد مهاجر	رتبه	درصد سواد	تعداد جرم مصالح	جمعیت	مناطق غیررسمی
۱	۲۸/۷۴	۵	۲۲/۹۲	۲	۷۶/۵۳	۵	۴۱۷۸۶	سعدی
۴	۲۷/۴۰	۶	۱۱/۰۸	۳	۷۶/۵۲	۰	۲۳۷۱۰	شیخ علی
۶	۲۵/۶۷	۱	۲۲/۰۴	۶	۷۰/۳۰	۳	۱۰۶۷۰	ده‌پاله
۵	۲۶/۴۱	۴	۱۸/۲۴	۴	۷۶/۲۵	۱	۷۲۸۳	کوزه‌گری
۷	۲۳/۵۳	۳	۱۹/۲۵	۷	۶۹/۹۰	۲	۱۴۰۲۱	احمدی
۲	۲۸/۶۶	۲	۱۱/۴۷	۱	۷۶/۸۳	۳	۱۹۸۸۶	مهدی‌آباد
۳	۲۸/۶۰	۷	۸/۴۳	۵	۷۱/۶۳	۰	۴۳۲۶	کوشک میدان
						۱۴	۱۲۱۶۸۲	جمع اسکان غیررسمی

* منبع: مرکز آمار ایران، ۱۳۸۵

برای بررسی رابطه جرایم مربوط به جرایم علیه مصالح با شاخص‌هایی چون درصد سواد، درصد مهاجر و درصد شاغلان مناطق غیررسمی، از ضریب همبستگی اسپیرمن استفاده شده است. ضریب همبستگی اسپیرمن به دست آمده بین دو متغیر جرایم علیه مصالح با درصد سواد (۲۷٪)، با درصد مهاجر (۹۸٪) و با درصد شاغلان مناطق (۲۷٪) است. رابطه بین جرایم مصالح با درصد سواد و شاغلان مناطق معنادار نیست ولی با میزان مهاجر معنی پیدا می‌کند. بنابراین با افزایش تعداد مهاجران مناطق، میزان جرایم مصالح عمومی نیز افزایش می‌یابد.

نقشه ۳. توزیع جرایم علیه مصالح و آسایش عمومی در مناطق غیررسمی شیراز (۱۳۸۲-۱۳۸۶)

۳- جرایم مربوط به جرایم علیه اشخاص: خشونت پدیده‌ای است که در سال‌های اخیر در جامعه ما رو به فزونی گذاشته است مجموعه بررسی‌ها نشانگر آنند که در ایجاد خشونت، علاوه بر عوامل فردی، عوامل ساختاری نیز مؤثر است (بهراری، ۱۳۸۶، ص ۹۷). این جرایم به دلیل آسیب‌های جسمی و روحی شدید به‌عنوان جرایم خشونت‌آمیز شناخته شده‌اند (رید، ۲۰۰۰: ص ۱۸۷).

به‌طور کلی عواملی مانند: بی‌کاری، پایین‌بودن سطح فرهنگ عمومی، توزیع ناعادلانه ثروت و تبعیض در استخدام، ناکارآمد بودن عملکرد قوه قضاییه، عدم حضور مفید، مؤثر و به موقع نیروی انتظامی را می‌توان در این مسئله مؤثر دانست (سخاوت، ۱۳۸۱، ص ۱۶). یکی دیگر از جرایم مورد بحث در میان جرایم شش‌گانه، جرایم مربوط به اشخاص مانند قتل، ضرب، جرح، درگیری و آدم‌ربایی می‌باشد. از تعداد ۱۶۴ فقره جرم مربوط به جرایم علیه اشخاص ۵۷ فقره آن (۳۴/۸٪) در سکونت‌گاه‌های غیررسمی مورد بررسی اتفاق افتاده است.

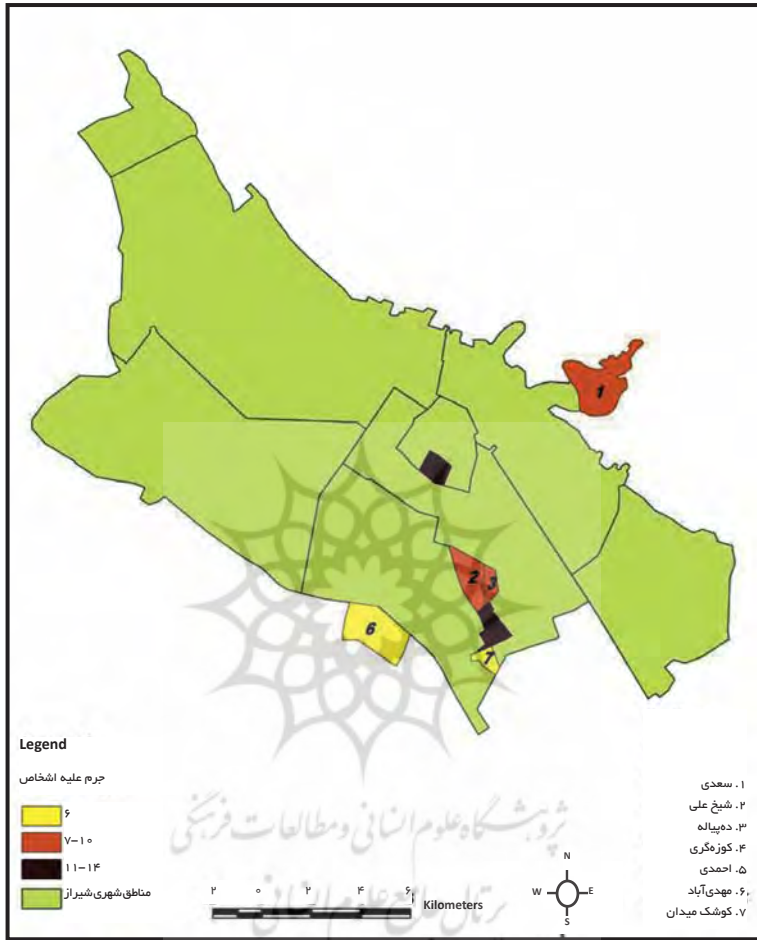
جدول ۴. تعداد جرایم اشخاص و شاخص‌های مختلف در مناطق خودرو*

مناطق غیررسمی	جمعیت	تعداد جرم اشخاص	درصد سواد	رتبه	درصد مهاجر	رتبه	درصد شاغل	رتبه
سعدی	۴۱۷۸۶	۹	۷۶/۵۳	۲	۲۲/۹۲	۵	۲۸/۷۴	۱
شیخ علی	۲۳۷۱۰	۷	۷۶/۵۲	۳	۱۱/۰۸	۶	۲۷/۴۰	۴
ده پیاله	۱۰۶۷۰	۹	۷۰/۳۰	۶	۲۲/۰۴	۱	۲۵/۶۷	۶
کوزه‌گری	۷۲۸۳	۷	۷۶/۲۵	۴	۱۸/۲۴	۴	۲۶/۴۱	۵
احمدی	۱۴۰۲۱	۱۰	۶۹/۹۰	۷	۱۹/۲۵	۳	۲۳/۵۳	۷
مهدی‌آباد	۱۹۸۸۶	۹	۷۶/۸۳	۱	۱۱/۴۷	۲	۲۸/۶۶	۲
کوشک میدان	۴۳۲۶	۶	۷۱/۶۳	۵	۸/۴۳	۷	۲۸/۶۰	۳
جمع اسکان غیررسمی	۱۲۱۶۸۲	۵۷						

* منبع: مرکز آمار ایران، ۱۳۸۵

برای بررسی رابطه جرایم مربوط به جرایم علیه اشخاص با شاخص‌هایی چون درصد سواد، درصد مهاجر و درصد شاغلان مناطق غیررسمی، از ضریب همبستگی اسپیرمن استفاده شده است. ضریب همبستگی اسپیرمن به‌دست آمده بین دو متغیر جرایم علیه اشخاص با درصد سواد (۱۷٪)، با درصد مهاجر (۷۳٪) و با درصد شاغلان مناطق (۲۸٪) است. رابطه بین جرایم اشخاص با هیچ کدام از شاخص‌های سه‌گانه سواد، شاغلان و مهاجر مناطق خودرو معنادار نیست.

نقشه ۴. توزیع جرایم علیه اشخاص در مناطق غیررسمی شیراز (۱۳۸۲-۱۳۸۶)

۴-جرایم مربوط به خانواده و عفت عمومی: یکی دیگر از جرایم مورد بحث در این مطالعه جرایم مربوط به خانواده و عفت عمومی از قبیل: زنا، لواط، ترک نفقه، ورود به عنف و فروش فیلم مبتذل می باشد. کل جرایم مربوط به خانواده و عفت عمومی در مطالعه حاضر ۴۷ فقره بوده که ۱۲ مورد آن یعنی ۲۵/۵۳٪ آن در اسکان غیررسمی مورد بررسی اتفاق افتاده است.

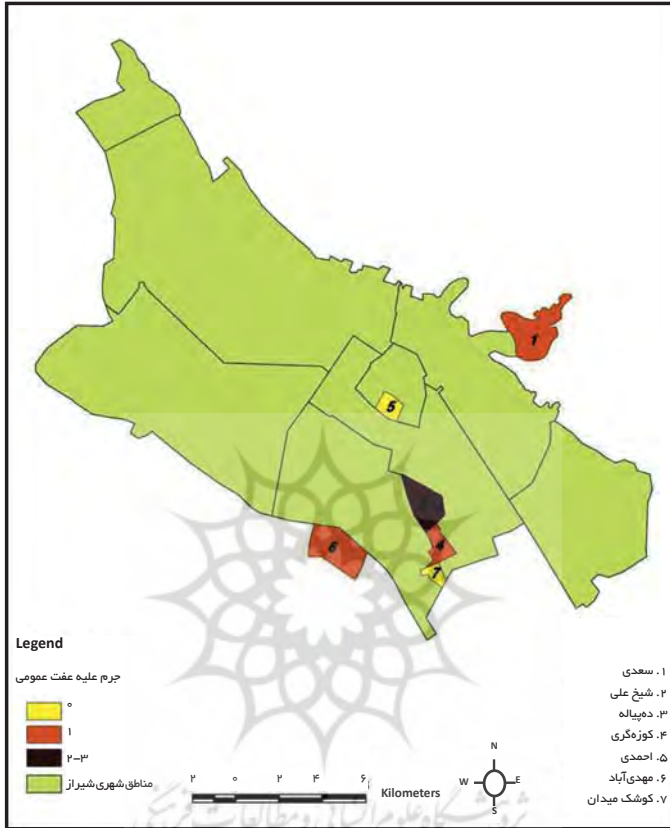
جدول ۵. تعداد جرایم عفت عمومی و شاخص‌های مختلف در مناطق خودرو*

رتبه	درصد شاغل	رتبه	درصد مهاجر	رتبه	درصد سواد	تعداد جرم عفت	جمعیت	مناطق غیررسمی
۱	۲۸/۷۴	۵	۲۲/۹۲	۲	۷۶/۵۳	۴	۴۱۷۸۶	سعدی
۴	۲۷/۴۰	۶	۱۱/۰۸	۳	۷۶/۵۲	۲	۲۳۷۱۰	شیخ علی
۶	۲۵/۶۷	۱	۲۲/۰۴	۶	۷۰/۳۰	۰	۱۰۶۷۰	ده پیاله
۵	۲۶/۴۱	۴	۱۸/۲۴	۴	۷۶/۲۵	۲	۷۲۸۳	کوزه‌گری
۷	۲۳/۵۳	۳	۱۹/۲۵	۷	۶۹/۹۰	۰	۱۴۰۲۱	احمدی
۲	۲۸/۶۶	۲	۱۱/۴۷	۱	۷۶/۸۳	۳	۱۹۸۸۶	مهدی‌آباد
۳	۲۸/۶۰	۷	۸/۴۳	۵	۷۱/۶۳	۱	۴۳۲۶	کوشک میدان
						۱۲	۱۲۱۶۸۲	جمع اسکان غیررسمی

* منبع: مرکز آمار ایران، ۱۳۸۵

برای بررسی رابطه جرایم مربوط به جرایم عفت عمومی با شاخص‌هایی چون درصد سواد، درصد مهاجر و درصد شاغلان مناطق غیررسمی، از ضریب همبستگی اسپیرمن استفاده شده است. ضریب همبستگی اسپیرمن به‌دست آمده بین دو متغیر جرایم علیه عفت عمومی با درصد سواد (۹۴٪)، با درصد مهاجر (۲۷٪) و با درصد شاغلان مناطق (۸۷٪) است. رابطه بین جرایم عفت عمومی با درصد سواد و شاغلان مناطق، معنادار بوده ولی با میزان مهاجر معنی پیدا نمی‌کند. بنابراین هر چقدر درصد سواد و میزان شاغلان مناطق افزایش یابد، میزان جرایم عفت عمومی نیز افزایش می‌یابد.

نقشه ۵. توزیع جرایم علیه عفت عمومی در مناطق غیررسمی شیراز (۱۳۸۲-۱۳۸۶)

۵- جرایم مربوط به مواد مخدر (فروش نگهداری قاچاق مواد مخدر): آثار گذشتگان و سوابق موجود، سابقه آشنایی بشر با مواد مخدر را حدود ۴۰۰۰ سال پیش از میلاد برآورد می‌نماید. در ایران باستان نیز در کتاب اوستا از گیاه کانابیس (شاه‌دانه) به‌عنوان یک ماده بی‌حس‌کننده نام برده شده است، اما علی‌رغم این امر، ایرانیان در دوران قدیم به مواد مخدر معتاد نبوده‌اند (مرتضوی قهپی، ۱۳۸۳، ص ۹۷).

طبق گزارش‌های ستاد مبارزه با مواد مخدر، علی‌رغم تشدید مبارزه با قاچاق مواد مخدر، آمار مصرف‌کنندگان این ماده خانمان‌سوز در ایران رو به افزایش می‌باشد و سن شروع اعتیاد نیز کاهش یافته است (سخاوت، ۱۳۸۳، ص ۱۱). از منظر آسیب‌شناختی،

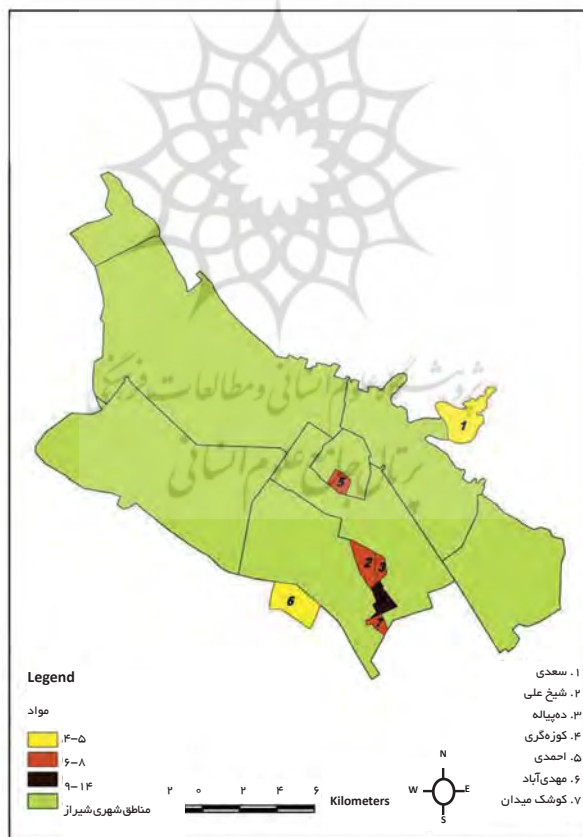
مواد مخدر تهدیدی استراتژیک و چند چهره است که نه تنها امنیت فردی، بلکه امنیت ملی و هستی‌شناختی یک جامعه را تهدید می‌کند (میری آشتیانی، ۱۳۸۴، ص ۹). یکی دیگر از جرایم مورد بحث در میان جرایم شش‌گانه جرایم مربوط به مواد مخدر می‌باشد. جرایم مربوط به مواد مخدر در شیراز و استان فارس یکی از جرایم عمده محسوب می‌شود. به گفته رئیس سازمان زندان‌های استان فارس حدود ۳۰٪ از زندانیان استان فارس را زندانیان مربوط به مواد مخدر تشکیل می‌دهند (روزنامه خبر جنوب، ۱۳۸۷، ص ۱). از کل ۸۹ فقره جرم مربوط به مواد مخدر ۵۳ فقره آن یعنی (۶۰٪) در اسکان غیررسمی مورد بررسی رخ داده است، که رقمی قابل تأمل و بحث‌برانگیز است. با احتساب سایر نقاط غیررسمی می‌توان ادعا نمود که تقریباً تمامی جرایم مواد مخدر شیراز، در این نقاط اتفاق افتاده است. مهاجرانی که در این مناطق سکونت گزیده‌اند، به دلیل عدم آشنایی با هیچ‌گونه حرفه و شغلی، جذب مشاغل اقتصادی و اجتماعی شهر نشده، بنابراین تجارت مرگ را جهت تأمین معاش خود برگزیده‌اند. علاوه بر این، عدم کنترل و نظارت مؤثر و مداوم پلیس بر نقاط جرم‌خیز (احمدی، ده‌پپاله و مهدی‌آباد)، وضعیت کالبدی نامناسب و تراکم بیش از حد این منطقه از جمله عواملی هستند که به نظر می‌رسد در این مورد مؤثر باشند.

جدول ۶. تعداد جرایم مواد مخدر و شاخص‌های مختلف در مناطق خودرو*

رتبه	درصد شاغل	رتبه	درصد مهاجر	رتبه	درصد سواد	تعداد جرم مواد	جمعیت	مناطق غیررسمی
۱	۲۸/۷۴	۵	۲۲/۹۲	۲	۷۶/۵۳	۷	۴۱۷۸۶	سعدی
۴	۲۷/۴۰	۶	۱۱/۰۸	۳	۷۶/۵۲	۶	۲۳۷۱۰	شیخ علی
۶	۲۵/۶۷	۱	۲۲/۰۴	۶	۷۰/۳۰	۱۱	۱۰۶۷۰	ده پیاله
۵	۲۶/۴۱	۴	۱۸/۲۴	۴	۷۶/۲۵	۶	۷۲۸۳	کوزه‌گری
۷	۲۳/۵۳	۳	۱۹/۲۵	۷	۶۹/۹۰	۹	۱۴۰۲۱	احمدی
۲	۲۸/۶۶	۲	۱۱/۴۷	۱	۷۶/۸۳	۱۰	۱۹۸۸۶	مهدی‌آباد
۳	۲۸/۶۰	۷	۸/۴۳	۵	۷۱/۶۳	۴	۴۳۲۶	کوشک میدان
						۵۳	۱۲۱۶۸۲	جمع اسکان غیررسمی

برای بررسی رابطه جرایم مربوط به مواد مخدر با شاخص‌هایی چون درصد سواد، درصد مهاجر و درصد شاغلان مناطق غیررسمی، از ضریب همبستگی اسپیرمن استفاده شده است. ضریب همبستگی اسپیرمن به دست آمده بین دو متغیر جرایم مواد مخدر با درصد سواد (۰/۰۵-)، با درصد مهاجر (۷۷٪) و با درصد شاغلان مناطق (۲۳٪) است. رابطه بین جرایم مواد مخدر با درصد سواد و شاغلان مناطق معنادار نیست، ولی با میزان مهاجر معنی پیدا می‌کند. بنابراین با افزایش تعداد مهاجران مناطق، میزان جرایم مواد مخدر نیز افزایش می‌یابد.

نقشه ۶. توزیع جرایم مواد مخدر در مناطق غیررسمی شیراز (۱۳۸۲-۱۳۸۶)

۶- جرایم مربوط به سرقت: یکی دیگر از جرایم شش‌گانه، جرایم مربوط به سرقت است مانند: سرقت از خودرو، مغازه، منزل، دام و کیف‌قاپی که یکی از جرایم مهم شهر شیراز را تشکیل می‌دهد. جرایم مربوط به سرقت با وضعیت اقتصادی در ارتباط مستقیم است به‌گونه‌ای که با افزایش فقر اقتصادی، جرایم مربوط به سرقت نیز، حالت صعودی به خود می‌گیرد. پژوهش‌های جامعه‌شناختی در مورد سرقت بیانگر آن است که بین سرقت و افزایش جمعیت، افزایش نرخ بی‌کاری، فقر، تغییر الگوی مصرف، تغییر در هرم سنی و جوانی جمعیت، تراکم جمعیت مهاجر و جابه‌جایی جمعیت رابطه معناداری وجود دارد (رید، ۲۰۰۰، ص ۱۸۷). از ۱۳۰ جرم ارتكابی مربوط به سرقت، ۵۴ فقره آن یعنی حدود ۴۱/۵۳٪ در اسکان غیررسمی مورد بررسی رخ داده است.

جدول ۷. تعداد جرایم سرقت و شاخص‌های مختلف در مناطق خودرو*

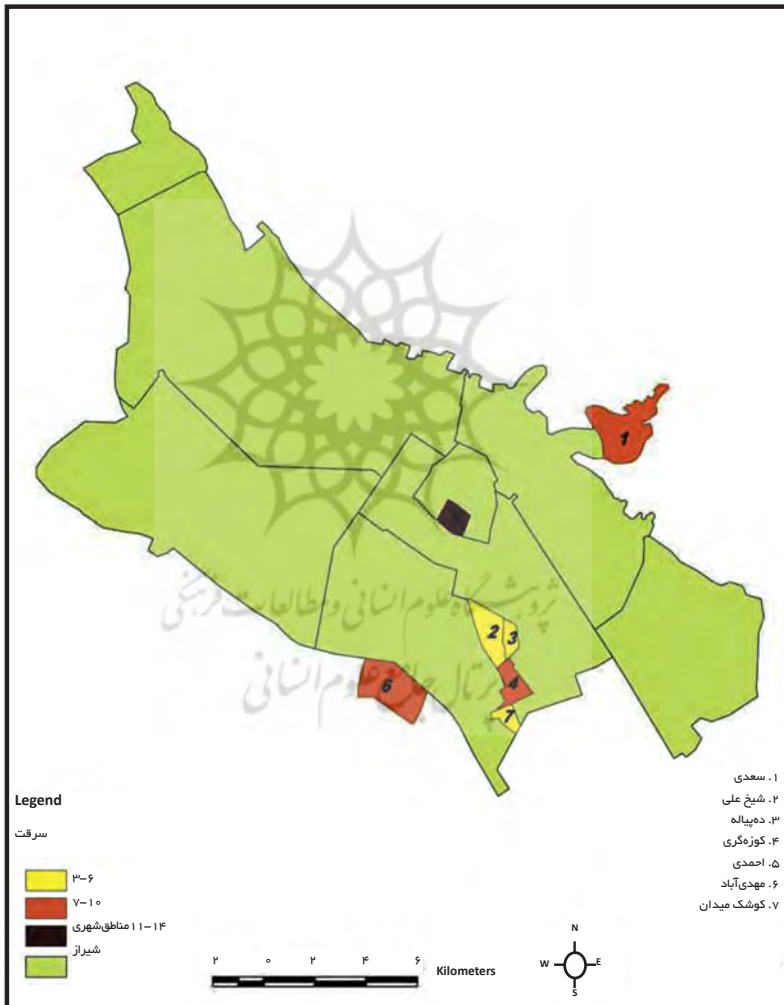
رتبه	درصد شاغل	رتبه	درصد مهاجر	رتبه	درصد سواد	تعداد جرم سرقت	جمعیت	مناطق غیررسمی
۱	۲۸/۷۴	۵	۲۲/۹۲	۲	۷۶/۵۳	۵	۴۱۷۸۶	سعدی
۴	۲۷/۴۰	۶	۱۱/۰۸	۳	۷۶/۵۲	۸	۲۳۷۱۰	شیخ علی
۶	۲۵/۶۷	۱	۲۲/۰۴	۶	۷۰/۳۰	۹	۱۰۶۷۰	ده پیاله
۵	۲۶/۴۱	۴	۱۸/۲۴	۴	۷۶/۲۵	۸	۷۲۸۳	کوزه‌گری
۷	۲۳/۵۳	۳	۱۹/۲۵	۷	۶۹/۹۰	۱۱	۱۴۰۲۱	احمدی
۲	۲۸/۶۶	۲	۱۲/۴۷	۱	۷۶/۸۳	۷	۱۹۸۸۶	مهدی‌آباد
۳	۲۸/۶۰	۷	۸/۴۳	۵	۷۱/۶۳	۶	۴۳۲۶	کوشک میدان
						۵۴	۱۲۱۶۸۲	جمع اسکان غیررسمی

* منبع: مرکز آمار ایران، ۱۳۸۵

برای بررسی رابطه جرایم مربوط به سرقت با شاخص‌هایی چون درصد سواد، درصد مهاجر و درصد شاغلان مناطق غیررسمی، از ضریب همبستگی اسپیرمن استفاده شده است. ضریب همبستگی اسپیرمن به‌دست آمده بین دو متغیر جرایم سرقت با درصد سواد (۷۰٪)، با درصد مهاجر (۵۴٪) و با درصد شاغلان مناطق (۹۵٪) است. رابطه بین جرایم

سرقت با درصد سواد و میزان مهاجر مناطق معنادار نیست، ولی با میزان شاغلان، معنی پیدا می‌کند. بنابراین با توجه به منفی بودن ضریب، با افزایش تعداد شاغلان مناطق، میزان جرایم سرقت نیز کاهش می‌یابد.

نقشه ۷. توزیع جرایم سرقت در مناطق غیررسمی شیراز (۱۳۸۲-۱۳۸۶).

آزمون فرضیات:

◆ فرضیه ۱: بین تعداد مهاجران در مناطق مختلف غیررسمی و تعداد جرایم این محدوده‌ها ارتباط مستقیم وجود دارد.

بررسی تعداد جرم در مناطق خودرو نشان می‌دهد که بیشترین جرم در سعدی و کمترین جرم در کوشک میدان رخ داده است. همچنین بیشترین درصد مهاجر (۲۲/۹) در سعدی و کمترین آن در کوشک میدان (۸/۴۳) بوده است. همان‌گونه که در جدول ۸ مشاهده می‌گردد از ۶۳۷ جرم ارتكابی شهر شیراز ۲۱۴ مورد آن در مناطق خودرو مورد بررسی به وقوع پیوسته که حدود ۳۴٪ جرایم ارتكابی است.

جدول ۸. توزیع فراوانی مناطق خودرو بر حسب جرم‌های به وقوع پیوسته

منطقه	جمعیت	تعداد جرم	رتبه	درصد مهاجر
سعدی	۴۱۷۸۶	۳۸	۱	۲۲/۹۲
شیخ علی چوپان	۲۳۷۱۰	۲۹	۵	۱۱/۰۸
ده پیاله	۱۰۶۷۰	۳۲	۴	۲۲/۰۴
کوزه‌گری	۷۲۸۳	۲۷	۶	۱۸/۲۴
احمدی	۱۴۰۲۱	۳۳	۳	۱۹/۲۵
مهدی‌آباد	۱۹۸۸۶	۳۶	۲	۱۱/۴۷
کوشک میدان	۴۳۲۶	۱۹	۷	۸/۴۳
جمع	۱۲۱۶۸۲	۲۱۴	-	-

بررسی جمعیت در مناطق مختلف نشان می‌دهد که بیشترین جمعیت مربوط به سعدی با (۴۱۷۸۶) و کمترین نیز مربوط به کوشک میدان با (۴۳۲۶) نفر جمعیت می‌باشد.

برای بررسی رابطه بین درصد مهاجر و میزان جرم از ضریب همبستگی اسپیرمن استفاده شده است. علت استفاده از این آزمون این است که تعداد نواحی مورد مطالعه

کمتر از ۳۰ مورد است. بنابراین به جای استفاده از ضریب همبستگی پیرسون در آمار پارامتریک از ضریب همبستگی اسپیرمن در آمار نا پارامتریک استفاده شده است. ضریب همبستگی اسپیرمن به دست آمده از رابطه بین ۲ متغیر ۰/۸۵ است که مثبت می باشد. این ضریب در سطح ۹۵٪ معناداری قرار دارد بنابراین، با افزایش تعداد مهاجران، میزان جرم نیز افزایش می یابد.

◆ فرضیه ۲: میزان جرایم در اسکان غیررسمی در مقایسه با بقیه مناطق شیراز بیشتر است.

بین جمعیت و جرم مناطق خودرو از یک طرف و جمعیت و میزان جرم شهر شیراز از طرف دیگر نسبت گرفته شد که این نسبت در شهر شیراز به ازای هر یکصد هزار نفر جمعیت (۵۱/۹) و در مناطق خودرو به ازای هر یکصد هزار نفر جمعیت (۱۷۵/۹) است (جدول ۹). بنا بر این با توجه به اینکه ارتکاب جرایم در مناطق خودرو حدود ۳/۴ برابر کل شهر است، سؤال بالا تأیید شد به این صورت که میزان جرایم در مناطق خودرو بیشتر از دیگر مناطق شهر شیراز است.

جدول ۹. نسبت جمعیت و میزان جرم شهر شیراز

جمعیت	میزان جرم	به ازای ۱۰۰۰۰۰ نفر	
۱۲۱۶۸۲	۲۱۴	۱۷۵/۹	اسکان غیررسمی
۱۲۲۷۳۳۱	۶۳۷	۵۱/۹	کل شیراز

بحث و نتیجه گیری

یکی از اشکال آشفته و نابسامان شهرنشینی به ویژه در کشورهای جنوب، نوعی از سکونت با مشکلات عدیده ای موسوم به اسکان غیررسمی است که در حال گسترش فزاینده ای می باشد که نیازمند اتخاذ تدابیر خاص برای ساماندهی و بهبود وضعیت کنونی و جلوگیری از گسترش آن در آینده است. از آنجا که اسکان غیررسمی در پاره ای از عوامل، فراتر از مکان آن، شکل و گسترش یافته و متقابلاً بر محیطی فراتر از آن تأثیر می گذارد، چاره جویی این مسئله به سیاست گذاری و اقداماتی نه فقط در سطح محلی آن، بلکه در سطح ملی

نیاز دارد.

فرضیاتی که در این مطالعه مطرح گردیده بود، بررسی شد و ضمن تأیید فرضیات ارائه‌شده، نتایج تحقیق بیانگر ارتباط معنادار ارتکاب جرایم و تعداد مهاجران است. به عبارتی در مناطق غیررسمی که مهاجران بیشتری سکونت داشته‌اند میزان جرم نیز بالا رفته است. علاوه بر این، میزان جرایم در مناطق خودرو بسیار بیشتر از دیگر مناطق شهر شیراز است. این نوشته، همانند مطالعات پیشین مؤید رابطه معنادار جرم با شاخص‌هایی چون: زاغه‌نشینی، کیفیت مسکن و مهاجرت می‌باشد. همچنین، نظریه‌های پیشین نظیر: ارتباط جرم با منزلت‌های اجتماعی، نظریه محیط فقر و نواحی آسیب‌پذیر را تأیید نموده است. توجه به سکونت‌گاه‌های غیررسمی نه تنها ضرورتی بر آمده از ارزش‌های انسانی است، بلکه مطابق با عدالت اجتماعی، توسعه ملی و پایداری سکونت‌گاه‌ها نیز می‌باشد.

پیشنهادها:

۱. انجام طرح‌های شهرسازی به‌منظور بهسازی سکونت‌گاه‌های غیررسمی؛
۲. ایجاد مراکز و محیط‌های فرهنگی، هنری، ورزشی برای جوانان مناطق غیررسمی؛
۳. ایجاد جلسه‌های آموزشی متناوب برای والدین مناطق حاشیه‌نشین به منظور بالا بردن سطح آگاهی والدین جهت کنترل و تنظیم خانواده؛
۴. ایجاد مراکز آموزشی و منابع کتابخانه‌ای در سکونت‌گاه‌های غیررسمی؛
۵. تقویت نظارت اجتماعی رسمی و غیررسمی در مناطق حاشیه‌نشین؛
۶. تقویت تشکل‌های غیردولتی (سازمان‌های مردم‌نهاد) (NGO) در بین سکونت‌گاه‌های غیررسمی؛
۷. استفاده از ظرفیت‌ها و توان‌های مناطق حاشیه‌نشین به جهت پویایی جامعه شهری.

منابع

منابع فارسی:

- ابراهیم‌زاده، عیسی؛ بریمانی، فرامرز؛ نصیری، یوسف (۱۳۸۳)، بهار و تابستان). حاشیه‌نشینانی؛ ناهنجاری‌های شهری و راهکارهای تعدیل آن موردشناسی؛ کریم‌آباد زاهدان. *جغرافیا و توسعه*، ۲ (۳)، ۱۲۱-۱۴۳. بازیابی از <http://www.cresg.ir/MajaleNewSite/majale.php?view&pyp=6&pyp2=3>
- احمدی، حبیب (۱۳۸۷). *جامعه‌شناسی انحرافات*. تهران: سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاهها (سمت)، مرکز تحقیق و توسعه علوم انسانی.
- احمدی، حبیب؛ ایمان، محمدتقی (۱۳۸۴). فرهنگ فقر، حاشیه‌نشینانی و گرایش به رفتار بزه‌کارانه در میان جوانان حاشیه‌نشین ده پیمانه شیراز در سال ۱۳۸۳. *مجله پژوهشی علوم انسانی دانشگاه اصفهان*، شماره ۲ (پیاپی ۱۹) (شماره ویژه‌نامه علوم اجتماعی)، ۹۹-۱۱۸.
- پورآقایی، عبدالله (۱۳۸۳). *بررسی و تحلیل اسکان غیررسمی در شهر رشت و راهکارهای مناسب برای بهبود روند آن*. (پایان‌نامه کارشناسی ارشد). دانشگاه یزد، دانش‌کده جغرافیا، یزد.
- ریس دانا، فریبرز (۱۳۸۲). *مباحث مطرح در جرایم مالی (مجموعه مقالات)*. تهران: انجمن جامعه‌شناسی ایران.
- ستوده، هدایت‌الله (۱۳۸۷). *آسیب‌شناسی اجتماعی (جامعه‌شناسی انحرافات)* (ویرایش ۲). تهران: آوای نور.
- ستوده، هدایت‌الله (۱۳۷۲). *مقدمه‌ای بر آسیب‌شناسی اجتماعی*. تهران: آوای نور.
- شکویی، حسین (۱۳۶۵). *جغرافیای اجتماعی شهرها: اکولوژی اجتماعی شهر*. تهران: جهاد دانشگاهی (دفتر مرکزی)، بخش فرهنگی، واحد فوق برنامه.
- شکویی، حسین (۱۳۷۳). *دیدگاه‌های نو در جغرافیای شهری*. تهران: سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاهها (سمت).
- کلانتری، محسن (۱۳۸۰). *بررسی جغرافیایی جرم در شهر تهران*. (پایان‌نامه دوره دکتری). دانشگاه تهران، تهران.
- مرتضوی‌قهی، علی (۱۳۸۳). *قاجاق بین‌المللی مواد مخدر و حقوق بین‌الملل*. تهران: [به سفارش] ریاست جمهوری، ستاد مبارزه با مواد مخدر، پژوهشکده ملی مطالعات مواد مخدر ایران؛ آینه کتاب.
- مرکز آمار ایران (۱۳۸۵). *اطلاعات مربوط به شاخص‌های مختلف اقتصادی-اجتماعی شیراز*. تهران: مرکز آمار ایران.
- میری‌آشتیانی، الهام (۱۳۸۵). *جامعه‌شناسی اعتیاد در ایران امروز*. تهران: مهاجر.

منابع انگلیسی:

- Anselin, L., Cohen, J., Cook, D., Gorr, W., & Tita, G. (2000). Spatial Analyses of Crime. In David Duffe (Ed.), *Criminal Justice: Measurement and Analysis of Crime and Justice* (Vol. 4, pp213-262). Washington DC: National Institute of Justice.
- Reid, S. T. (2000). *Crime and criminology*. U.S.A: McGraw-Hill Higher Education.